

Ünite 8: Türkçenin Genel Sorunları

Giriş

Yeryüzünün en eski ve en geniş coğrafya parçasında konuşulan Türkçe, gelişmiş zengin bir kültür, bilim ve sanat dilidir. 1980'lerin ortalarında UNESCO, hazırladığı bir raporda Türkçenin konuşucu bakımından dünyanın besinci büyük dil olduğunu açıklamıştı. Hiç kuskusuz, bu raporu hazırlayanlar Türk dilinin bütün kollarını, yani dil ve lehçelerini, bir bütün olarak kabul ederek bu sonuca ulaşmışlardı. Kesin nüfus sayımı sonuçlarına dayanmasa da Türk dilinin çeşitli kollarını konuşan 200 milyonu aşkın insan bulunduğu sanılmaktadır. Yaklaşık 12 milyon km²'lik bir alanda, Türk dilinin birbirine uzak veya yakın lehçeleri konuşulmakla, yazı dili olarak kullanılmaktadır.

Sorun Dilde mi Konuşurlarda mı?

Türkçede bazı sözcüklerin yanlış söylenmesi ve yazılması, bazı sözcüklere yanlış anlamlar yüklenmesi; konuşma dilinde ve yazı dilinde cümledeki öğeler arasındaki uyumsuzlukların yol açtığı anlatım bozukluklarının yanı sıra olur olmaz her yerde yabancı kökenli sözcüklere yer verilmesi, is yerlerinde, ürünlerde yabancı adlar kullanılması genellikle dilin bir sorunu olarak algılanmaktadır. Türkçe gerek ses yapısı ve ses uyumları gerek biçim özellikleri ve sözcük türetme yeteneği gerek söz varlığı ve anlatım gücü ile yeryüzündeki birçok dil gibi kendi kendisine yeten özelliklere ve iç zenginliğine sahiptir. Dilin asıl sorunu, gerekli özeni göstermeyen konuşurlardır. Kültürler arasındaki sınırların ortadan kalkması, kitle iletişim araçlarının uydular aracılığıyla dünyanın her yerini kapsama alanlarına alması, sanal ortamda sınırsız erişim dünyadaki pek çok ülkeyi, kurumu, düşünceyi etkilediği gibi dilleri de etkilemiştir. Geçmişte bir yabancı sözcüğün bir dile yerleşmesi yıllar, yüzyıllar alırken bugün artık bir yabancı sözcük birkaç dakika içinde kullanım alanı kazanmakta, kitle iletişim araçları ve basın yayın organları sayesinde de birkaç gün içinde dile yerleşmektedir. Türkiye'de dil etkileşimi yalnızca sözcük adıyla sınırlı kalmamaktadır. Dil ile birlikte yaşam tarzları, ticari hayat, beslenme alışkanlıkları da etkilenmektedir. Dilde yaşanan bu etkilenme, buzulun suyun üzerinde kalan kısmı gibidir. Asıl büyük etkilenme hayatın diğer alanlarında kendisini göstermektedir.

Türkçenin Kullanımında Yaşanan Sorunlar

Türkçenin kullanımında yaşanan sorunların başında Türkçeye karşı kayıtsızlık ve duyarsızlık, toplumda Türkçe bilincinin gereğince yaygınlaşmamış olması gelmektedir. Kültür etkilenmesini ve bunun sonucunda yabancı dillerden etkilenme olumsuzluğunu geçmişte de yaşamış olan Türkçe, Arap ve Fars kültürü ile etkileşim sonucunda Arapça ve Farsçanın etkisinde kalmıştı.

Bununla birlikte Türkçe geçen dönemler içerisinde yaşadığı gelişmelerle bugünkü ulaştığı noktaya gelmiştir.

a. Kitle İletişim Araçlarında Türkçenin Kullanımı

Radyo ve televizyon yayımlarının yaygınlaşması, dinleme ve izleme oranlarının yükselmesi Türkçe açısından olumlu ve yararlı bir gelişme olması gerekirken yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Söyleyiş bozuklukları, cümle düşüklükleri, yanlış sözcük kullanma, Türkçenin söz varlığında bulunmayan yabancı sözcüklere yer verme, kaba dil ve argo gibi olumsuzluklar radyo ve televizyon yayınlarında sınırsızca yapılırca bu yanlışlar toplumun, özellikle de genç kuşakların diline yerleşmiştir.

Yayımcılığın kısır bir söz varlığıyla yapılması ise bir başka sorundur. Yayımcı kuruluşların Türkçe konusunda duyarlı davranması, sunucu ve muhabir seçiminde Türkçeyi kurallı ve etkili bir biçimde kullanma ölçütünün gözetilmesi, zaman zaman yayımcılara yönelik olarak hizmet içi eğitim kursları düzenlenmesi, her yayımcı kuruluşun öz denetimini sağlaması sorunun çözümüne yönelik önlemlerdir.

b. Sosyal Medyada Türkçenin Kullanımı

Haberlerin, görüşlerin, düşüncelerin yayıldığı; ses ve görüntü dosyalarının paylaşıldığı ortam sosyal medya olarak adlandırılmaktadır. Ses dosyaları ile konuşmalar, müzik parçaları; görüntü dosyaları ile de filmler, çeşitli çekimler, haberler kısa sürede paylaşılmaktadır. Sosyal medya, Türkçenin kullanımı açısından yeni ve yaygın bir ortam olarak öne çıkmaktadır. Sanal söyleşide iki kişi arasında kalan yazışma, sosyal medyada paylaşımın yüzlerce, binlerce kişiye ulaşmaktadır. Bu da sosyal medyanın dilin kullanılması açısından özen gösterilmesi gereken yeni ve önemli bir iletişim ortamı olduğunu göstermektedir. Gündelik dilde, öğretim hayatında, kitle iletişim araçlarında ve sosyal medyada Türkçenin kullanımında gözlenen olumsuzlukları gidermek açısından dil bilgisinin yazım, söyleyiş, söz dizimi gibi çeşitli konularının kavranılmasının yanı sıra sıkça yapılan dil yanlışlarına dikkat çekilmesi yararlı olacaktır.

C. Söyleyiş Bozuklukları

Türkçenin yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi de yazılan bir dil olduğu söylenir sıkça. Oysa bu, yanlış bir bilgidir. Her dilde olduğu gibi Türkçede de yazılışla söyleyiş arasında ayrılıklar, değişiklikler bulunabilir. Bu durum yazı dilinin daha durağan, konuşma dilinin ise gelişmeye ve değişmeye açık olması sonucunda oluşmaktadır. Bir sözcüğün ölçünlü söyleyişi genel kabul görmüş, yaygınlaşmış biçimdir. Yerel söyleyiş özelliği olarak nitelenebilecek türden kullanımların ölçünlü Türkçede yer almaması gerekir.

d. Yazım Yanlışları

Sözlü anlatımdaki ifadelerin yazıya geçirilmesi sırasında sözcüklerin, özel adların, deyimlerin, hazır söz kalıplarının, eklerin yazımında belirlenmiş kurallara uyulmazsa bir süre sonra dilin ortak iletişim aracı olma niteliği sarsılabilir. Ülkemizde yazım kurallarını belirleme ve yazım kılavuzu hazırlama görevi yasa ile Türk Dil Kurumuna verilmiştir.

e. Konuşmada ve Yazıda Kısır Söz Varlığı

Büyük Türkçe Sözlükte söz, deyim, terim ve ad olmak üzere toplam 616.767 söz varlığı bulunmaktadır. Bir dilin işlenmişliğini ortaya koyan en önemli gösterge söz varlığıdır. Türkçenin söz varlığında binlerce sözcük, deyim, atasözü bulunmasına karşılık konuşmada özellikle de yazıda az sayıdaki belirli sözcüklerin kullanılması bir başka sorundur. Sınırlı sayıdaki sözcüklerle düşünceler, duygular, yaşananlar gereği gibi anlatılamamakta, bu dil sorunu giderek insanlar arasında iletişimsizliğe, yanlış anlamalara ve tartışmalara yol açmaktadır. Sorun, yalnızca birkaç sözcüğün yitip gitmesi değil söz varlığımızdaki zenginliklerin, kültür değerlerinin de yok olmasıdır.

Sözlük kullanma alışkanlığımızın yeterince yaygınlaşmamış olması da bir başka sorundur.

f. Yabancı Sözcüklerin Yoğunluğu

İngilizceden etkilenmenin gittikçe artması sonucunda hem sözcük sayısında bir artış hem de sözcüklerin özgün biçimleriyle geçişleri yaygınlaşmaya başladı. Bu etki Türkçenin seslerinin, yazım biçimlerinin, yapısal özelliklerinin, söz dizimi niteliğinin değişmesine, bozulmasına yol açmaktadır. Dilimizin söz varlığında karşılığı bulunsay da yabancı kaynaklı sözleri kullanmak bir özentî hâlini aldı. Yabancı sözlere bulunan karşılıkları, yazarlarımız, sanatçılarımız, sunucularımız benimser ve kullanırsa bu sözler toplumda hızla yaygınlaşır. Toplumun benimsediği bir söz, artık dilin malı olmuş demektir.

g. Yabancı Dille Öğretim

Türkiye’de İngilizce öğrenmenin yanı sıra İngilizce ile öğretim yapılması yanlış bir yola girilmesine yol açmıştır. Yabancı dili yabancı dil dersinde öğretmek yerine alan derslerinin, hatta yükseköğretimde meslek derslerinin İngilizce verilmesi, Türkçenin bilim ve öğretim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturmaktadır. Yabancı dille öğretim yerine mükemmel bir biçimde yabancı dil öğretimi yapılmalı, bölümlerde hazırlık sınıfının yanı sıra lisans öğretim süresince mesleki yabancı dil dersi okutulmalı, öğretim dili ise elbette Türkçe olmalıdır.

h. Bilim Terimleri

Bilim eserlerinin yazılabildiği, çevrilebildiği, yeni terimlerin türetilbildiği ve her aşamada öğretimin yapılabildiği dil, bilim dilidir. Son yıllarda kimi bilim dallarında İngilizce, Fransızca hatta Latince terimlerin kullanılır olması Türkçenin bilim dili olarak gelişmesinin önünde bir engel oluşturduğu gibi genel dile geçme eğilimindeki terimlerle de Türkçenin söz varlığının görüntüsünün bozulmasına yol açmaktadır.

1. İş Yaşamında Türkçe

Toplumun hemen her kesimince bir sorun olarak algılanan iş yeri adında yabancılaşma aslında buzulun suyun üstünde kalan kısmıdır. Bu etkilenme yalnızca sözcük girişiyle sınırlı kalmamakta Türkçenin söz dizimi özelliklerini de zorlamaktadır. Ürün adlarında yabancı sözcüklerin tercih edilmesi, kullanım kılavuzlarında Türkçeye yer verilmemesi, alışveriş merkezlerinde yalnızca yabancı müzik çalınması vb. olumsuzluklar dil sorunu olmanın da ötesine geçmekte kültür, ekonomi ve tüketici sorununa dönüşmektedir.

Sorunların Çözümü

Toplumda Türkçe bilincinin yaygınlaştırılması ve dilin öneminin kavratılması gerekmektedir. Eğitim sistemimiz Türkçeyi sevdirecek, benimsetecek nitelikte yeniden düzenlenmelidir. Radyo ve televizyon kuruluşları, basın yayın organları; toplumda Türkçe bilincinin geliştirilmesi, doğru ve güzel Türkçenin yaygınlaştırılması konusunda etkin olabilirler.